April na Vlašiću

ARETÉ
IZDAVAČKA KUĆA

Edicija
JedanODsto

Za izdavača
Nina Gugleta

Glavni i odgovorni urednik
Nina Gugleta

Izvršni urednik
Ana Jovanović

Korektura
Aleksandra Dunđerski

Dizajn korica
Anja Banješević

Štamparija
Artprint, Novi Sad

Tiraž
500 primeraka

Izdavač
Areté, Beograd, 2021

Copyright © 2011 Muharem Bazdulj
Copyright © ovog izdanja 2021, Areté

April na Vlašiću

II izdanje

Muharem Bazdulj

April na Vlašiću je uvijek hladan. Tako je barem rekao recepcioner hotela *Kristal* pružajući mi ključ. Bio sam u košulji kratkih rukava, samo s malim rancem na ramenu, a imao sam rezervaciju za tri noćenja. Dečko se valjda brinuo da se ne prehladim. Bilo je i malo prijekora u njegovom tonu, onog odvratnog domorodačkog prezira prema došljaku koji ne poznaje lokalne prilike i običaje.

Recepcioner je bio visok i mršav mladić u bijeloj košulji i crnom konobarskom prsluku na kopčanje. Imao je evnuški visok glas i potpuno ćosavo lice. Podsjetio me je na perverznjake iz engleske i francuske književnosti s kraja devetnaestog i početka dvadesetog vijeka, na sporedni lik iz kakve Svinbernove proze čiji bi odlomak mogao citirati Mario Prac u *Agoniji romantizma*.

Krenem prema liftu pruživši dobro korak. Grk je već bio na recepciji, a nisam htio da ga gledam u liftu. Jedva sam izdržao ona dva sata u autu slušajući njegove ubitačne monologe. Moraću naći alternativni prevoz nazad, do Sarajeva, ne smijem ni da zamislim da se s njim već za tri dana opet vozim.

Grk je interni nadimak Kasima Sarača, profesora na Odsjeku za književnost naroda Bosne i Hercegovine, formalno doktora bošnjačke poezije, a neformalno eksperta za sve ostalo. On se kao srednjoškolac bavio hrvanjem i bio je, va-

ljda, juniorski prvak Bosne i Hercegovine u grčko-rimskom stilu, na šta je strašno ponosan. Nije to, međutim, bio razlog za nadimak. U posljednjih nekoliko godina, otkad je umislio da je politički analitičar, Sarač je često, u novinama i na televiziji, iznosio različite kretenske ideje za izlaz iz bosanskog političkog ćorsokaka. Jedna je od njih bila da Srbi iz Republike Srpske u političkom smislu treba da postanu svojevrsni grkokatolici; da oni imaju svako pravo istrajavati na svojoj autonomiji, ali da moraju prihvatiti činjenicu da žive u Bosni i Hercegovini i da im je Sarajevo glavni grad, barem formalno, barem na način na koji grkokatolici prihvataju papu kao vrhovni autoritet. Kad sam to prvi put pročitao, nisam mogao da vjerujem, mislio sam da se sprda. Poslije je, međutim, nastavio razrađivati tu teoriju, a neki su je novinari i komentatori s poštovanjem citirali. Kad je jedanput na sjednici Odsjeka za filozofiju, stari, već pomalo senilni, Babić htio u nekom kontekstu pomenuti Sarača, nije mu se mogao sjetiti prezimena, pa je zamucao kako misli na onog, onog... grkokatolika. Svi smo prasnuli u smijeh, te smo idućih nekoliko dana Sarača između sebe zvali Grkokatolikom. Ipak, nezgodno je kad je nadimak, makar i interni, duži od nečijeg imena, pa se Grkokatolik spontano skratilo u Grk.

Soba mi je bila na četvrtom spratu, broj 404, lijepa prostrana soba s francuskim ležajem i velikim prozorima. I zavjesa i posteljina bile su žute. Razmaknuo sam zastore. Tamnozeleni uski trouglovi crnogoričnih stabala, svih tih borova, jela i smrči na horizontu, ličili su na uzdignuta jedra nadiruće starinske flote.

Nikad prije nisam bio na Vlašiću. U posljednjih nekoliko godina to je postala popularna i pomodarska destinacija, naročito oko Nove godine. Sve te silne vikendice budu navodno rezervisane po četiri-pet mjeseci unaprijed, pa je onom ko je namjerio da *najluđu noć* (odurne li fraze!) pro-

vede ovdje, bolje da se na to odluči već u julu ili najkasnije u avgustu. A zakup jedne vikendice na tri dana u ovoj nedođiji ispadne veći od mjesečne kirije za ogroman stan u mrtvom centru Sarajeva.

Kad smo prošli Travnik i već se počeli uspinjati uz planinu, Grk je, srećom, odustao od kvazipolitikoloških bulažnjenja i počeo se prisjećati svih svojih novogodišnjih derneka na Vlašiću. On je, izgleda, u poslednjih pet godina, svaki kraj decembra i početak januara provodio na Vlašiću. Tip od kojeg je unajmljivao vikendicu već mu je počeo davati popust. Pričao je o vatrometima, o Splićanima i Osječanima koji, kao i on, svake godine dolaze na Vlašić, o hiljadama ljudi koji *najluđu noć* provode zajedno na platou Babanovca. On se tamo, po vlastitom priznanju, već osjećao kao domaći, pa je, kad je inicijativni odbor obilježavanja stogodišnjice rođenja Meše Selimovića raspravljao o lokaciji održavanja naučnog skupa, upravo on predložio da lokacija bude Vlašić, odnosno jedan od hotela na Babanovcu. Hotel *Kristal* je ponudio najbolje uslove i otud su se svi, pa i ja, sad našli ovdje.

Ja sam nekad davno, prije sedam ili osam godina, objavio prilično besmislen esej o uticaju egzistencijalizma, Sartra i, naročito, Kamija, na Mešu Selimovića. Pošto ovi bosnističari valjda nisu htjeli da taj skup na Vlašiću bude tek izmještena sjednica njihovog odsjeka, sazivali su svakog ko je ikad išta pisao o Selimoviću, pa su pozvali i mene. Ni tema ni lokacija nisu me naročito privlačile, ali jest prilika da pobjegnem od kuće, pa sam pristao.

Nina je prekjuče navršila sedam mjeseci, a Maja je nastavila da svaki dvadeseti u mjesecu naziva njenim *malim rođendanom*. Nadao sam se da će poslije šestog malog rođendana, nakon pola godine, to prestati, ali nije. Ostaje mi da se nadam da će poslije dvadesetog septembra, poslije prvog *velikog rođendana*, pravog rođendana, odustati.

U pauzama svojih političkih solilokvija Grk me je uspio nanervirati i klišejiziranom usmenom lirikom blaženog oca. On je imao dvoje djece: curicu dva mjeseca mlađu od Nine i sina od pet godina. Sina nije zvao sinom, niti imenom (ne znam zapravo ni kako se mali zove), nego isključivo – *ćuniš*. Muka me hvata i od prisjećanja: Grk drži ruke na volanu kô kandidat iz mokrih snova instruktora vožnje (položaj zvani *deset do dva*), a debele usne se šire u osmijeh iz pakla dok mi objašnjava kako je njemu najveće životno zadovoljstvo kupati svoju kćerkicu i da je to za njega (sad ga citiram) *čisti zen-budizam*. Ja šutim i gledam kroz prozor. Ne pada mi na pamet da mu kažem da ja Ninu nikad nisam okupao. Kad sam nekad gledao tuđe bebe, slušao ona automatska divljenja, pa one molbe daj-mi-da-je-malo-pridržim, to mi je uvijek bilo čudno. Kad bi mi Maja rekla da ne volim djecu, bunio bih se. Volim, rekao bih, samo se bojim da nešto pogrešno ne uradim, da ih ne uzmem pregrubo, da ne pritisnem previše, da mi ne ispadnu. To poslednje bih kazao kao šalu i Maja bi se nasmijala, ali meni zapravo jest padalo na pamet šta bi bilo kad bih podigao bebu, a ona mi iskliznula iz ruku. Maja me je znala dovoljno dobro da tu ne kaže da će se sve promijeniti kad budemo imali svoju bebu. Ako postoji nešto što mrzim, to je ta glasna sigurnost mladih roditelja (i onih koji žude za djecom) da ne postoji ništa divnije od roditeljstva. U posljednjih sedam mjeseci mrzim to više nego ikad. Da, ja sam mladi otac, da, imam dijete, kćerkicu, moje je dijete i volim je, ali me beskrajno nervira sve to divljenje prijatelja, komšija i familije, Majinih i mojih roditelja i legije tetki, strina i ujni: vidi joj očiju, vidi joj prstića, ista mama, isti tata.

Trebalo mi je da pobjegnem od svega toga, bar na koji dan, a Vlašić je došao jednako dobro kao i bilo šta drugo. Nije da sam ja neki ljubitelj zelenila, prirodnih ljepota i čis-

tog vazduha, to me obično nervira skoro jednako kao i divljenje bebama, ali dok smo se penjali prema ovom Babanovcu, bilo je pejzaža od kojih mi je, kako gnusna fraza kaže, zastajao dah; ili sam se ipak samo gušio u Grkovoj logoreji?

Bio je četvrtak, dvadeset drugi april. Sama konferencija se održava u petak i subotu, dvadeset trećeg i dvadeset četvrtog. Grk i ja smo došli među prvima, ako ne i prvi; on je imao obaveza oko organizacije, a ja sam samo iskoristio poziv da pođem s njim kolima, ako nemam obaveza u četvrtak po podne. Kod Visokog sam već bio pomislio da ću se pokajati, kod Kaknja se jesam pokajao, ali sad mi je bilo drago da sam došao.

Otvorim prozor. Bilo je zbilja hladno; kako li će tek biti kad sunce zađe? Izvadim džemper iz ranca i obučem ga preko košulje. Poći ću da prošetam. Prije toga ću Maji poslati SMS da smo stigli, pa ću isključiti mobitel. Grk će me sigurno proganjati da zajedno ručamo, a ja to stvarno ne bih mogao podnijeti.

Spustim se stepenicama, računajući da bih u liftu imao veće šanse da naiđem na Grka. Brzo izađem iz hotela i raspalim pravo. Hotel *Kristal* se nalazio taman nasred Babanovca, a ovo turističko naselje je, čisto geografski, izgledalo zapravo kao maketa Sarajeva: udolina nalik na dno pepeljare, kružno oivičena oštrom strminom. Postojao je čak i sličan orijentir zbog kojeg je nemoguće bilo izgubiti se. Ono što je, gledajući iz sarajevske kotline, relej na Humu, iz perspektive babanovačke vrtače je skijaška skakaonica.

Pošao sam prema skakaonici. Izgledala je impresivno. Čitao sam nekoć, u nekom novinskom članku, da je to najjužnija skakaonica u Evropi. Sila sveg tog bijelog betona u moru zelenila, slika čudnovatog sudara ljudske promišljene namjere i paroksizma prirodine anarhije, ličila je na neku apokaliptičnu verziju mosta na Žepi, ili se ovdje, iznad Trav-

nika, u čovjeku samo moraju rojiti andrićevske asocijacije, pa makar tu bio i zbog Meše Selimovića.

Što sam se više približavao uzbrdici, jedna mi se stvar doimala sve čudnijom. Tačno na mjestu gdje bi trebalo da bude doskok, stajala je neka ogromna nedovršena zgradurina. Gledajući iz daljine, mislio sam da je to optička varka, da mi se samo čini da se taj sivi monstrum nalazi baš na doskoku. Ali nije bila fatamorgana, to je čudo bilo nasred doskoka. Na pedesetak metara s lijeve strane, na mjestu gdje bi, dok traju skokovi, stajali navijači, bila je ćevabdžinica. Skrenem tamo da ubijem glad, poslije ću prošetati.

Od bezvoljnog trbušastog konobara naručim deset ćevapa i kolu. On upitno promrmlja: malu? Da, kažem, malu, u flašici ili konzervi, kakvu već imate. Ma dobro kola, kaže on sad već malo drčnije, na ćevape mislim. Deset sam tražio, u pola lepinje, ako može, kažem. To se zove mala porcija, objasni mi on, srednja je petnaest u cijeloj pitici, velika je dvadeset u cijeloj pitici, a imaju još cijela i deset i pola i petnaest. Bio sam gladan, nije mi bilo do terminoloških rasprava s konobarom. Okej, kažem, malu porciju ćevapa i koka-kolu. On se odgegao prema šanku, a ja sam razmišljao o tom nekom pokroviteljskom zavičajnom ponosu i hotelskog recepcionera i ovog konobara. Kad mi je donio kolu, upitam ga o zgradi na doskoku. Sipao je tekućinu u široku čašu na kojoj su se jasno vidjeli tragovi prstiju; pjena se dizala brzo kao kad kafa kipi, ali je stala uz sami rub čaše. On ne bi vidio ni da se prosula. Spustio je polupraznu flašicu do čaše i rekao: To ti je Karganov hotel. Upitam ko je Kargan. Pogledao me je kao da sam malouman i uz istu učiteljsku intonaciju s kojom mi je maloprije deklamovao termine iz lokalnog roštiljarsko-ugostiteljskog vokabulara, informisao me da je Kargan zapravo Vedran Karganović, najbolji travnički poslijeratni košarkaš, najbolji šuter prve državne *beha* lige u se-

zoni *devedeset šest, devedeset sedam*. Ime i prezime su mi zvučali poznato. Odjednom mi sine: nema ni mjesec dana kako sam u nekim novinama čitao veliki dosije na temu uspon i pad Košarkaškog kluba *Bosna* – od vrha Evrope do bosanskog dna. Tu je bio i antre sa spiskom deset najpromašenijih *Bosninih* igračkih akvizicija. Uglavnom su tu bila strana imena i prezimena, razni ražalovani Amerikanci u potrazi za posljednjim profesionalnim angažmanom, profiteri onog filorasističkog aksioma da visok crnac mora znat igrat košarku, a među dva-tri domaća razočaranja bio je, čini mi se, i taj Karganović. To je onaj što je igrao u *Bosni*, upitam. Jest, reče konobar, al' samo jednu polusezonu, nije se prilagodio. Pogledam ga u oči, nije mi bilo jasno je li to s prilagođavanjem rekao ironično ili je bio mrtav ozbiljan. Nisam to uspio shvatiti ni iz njegovog pospanog pogleda. On nije razumio moje čuđenje gradnjom hotela na doskoku. Čuo sam da su se neki dolje u opštini bunili, al' im je Kargan uletio para, pa su se ušutili, rekao je. Nema, znači, nikakvog sudskog procesa zbog divlje gradnje, upitam, pa zar nije zato zaustavljena gradnja? Kakav proces, reče on vraćajući se polako prema šanku, nego je Karganu nestalo para.

Uletio para, nestalo para – sve je za tog konobarskog hipopotama u parama. S leđa me je zaista podsjetio na nilskog konja, pa zamalo nisam prasnuo u smijeh. Sjetio sam se anegdote koju mi je Robert nedavno ispričao. Robert je asistent na anglistici, kolega s kojim katkad odem na pivo. Grk i njega, kao i svakog normalnog, beskrajno nervira. Ispričao sam mu, u povjerenju, kako Sarača mi na odsjeku zovemo Grk i otkud mu taj nadimak. Nasmijao se, više reda radi i rekao: to s Grkom je dobar fol, al' kod nas se ne bi moglo primiti, mi ga već zovemo Hipotalamus. Priča ide ovako: prošle godine su specijalni gosti Sarajevskih dana poezije bila tri poznata američka pjesnika. Kako je Robert prevodio jednog od njih,

on im je bio neka vrsta neformalnog domaćina. Družili su se, cugali, duvali, zajebavali, sve prva liga, ali su se ova trojica morali pojaviti i na tim nekim službenim svečanim večerama. Na jednoj takvoj, u Klubu pisaca, u Kranjčevićevoj, bio je i Robert, ali i Sarač. Nesretni Grk u mnogo toga laže, umišlja i glumata, u šta spada i njegovo navodno poznavanje engleskog jezika. U bibliografiji doktorata ima više od pola referenci na engleskom jeziku, kô da je jebena bošnjačka poezija šekspirologija, ali trik je u tome da su to sve knjige koje postoje i u našem prevodu. Primjera radi, ako on u tom glupom doktoratu negdje, potpuno ornamentalno, citira *Dijalektiku prosvjetiteljstva*, on u bibliografiji referira na *Dialectic of Enlightenment*, izdanje taj i taj *university press*, ta i ta godina, izdanje koje on nije ni vidio, a kamoli čitao, ali mu kul i jebački zvuči da on referira na izdanja na engleskom. I sad, sjedi taj veliki anglofil Grk sa slavnim američkim pjesnicima, jede se, pije i priča, na engleskom, naravno, a on samo šuti. Grk koji je inače logorejičan kô Kastro, koji priča kô nezaprt mlin, što su nekad govorile učiteljice, sad – šuti. A priča u neko doba dođe do prava životinja. Robert je prevodio i Kucija, a jedan od Amerikanaca dobro poznaje Pitera Singera, pa priča krene u tom pomodnom pravcu, ono da će se naši potomci stiditi specizma (*speciesism*), kao što se mi danas stidimo rasizma i nacionalizma. (Kako ko, pomislio sam kad mi je to Robert pričao.) Pripiti Grk, koji je nekako uspio pohvatati o čemu se radi, tad je progovorio, prvi put te večeri. Na nekom mucavom poluengleskom pričao je iskustvo svog otkrovenja (*det vas maj revelejšn*), kad je shvatio da su životinje iste kâ i ljudi (*enimals ar džast lajk hjumans*). Kao, bio je Grk sa svojim sinom (kako li je na engleskom rekao *ćuniš?*) u zoološkom vrtu, išli su od kaveza do kaveza, malom su životinje bile zanimljive i bio je jako veseo, sve dok nisu došli do kaveza s nilskim konjima, a tu se dječak rasplakao jer ga je

rastužio prizor mladunčeta nilskog konja koje živi u zatočeništvu, pa je tatu te večeri, a i često nakon toga pitao, zašto je mali nilski konj u zatvoru, kao da je nešto skrivio, zašto mali nilski konj nije na slobodi, zašto ne može da se igra sa svojim drugarima, drugim malim nilskim konjima. Apsolutno najfrekventnija fraza u tom kratkom monologu bila je *mali nilski konj*, ali je nesretni Sarač to izgovarao kao *van litl hipotalamus*, pričao mi je Robert, kidajući se od smijeha; vjeruješ li ti to: umjesto *one little hippopotamus* on je govorio *one little hypothalamus*? Spopao me je silan smijeh, skoro kô histerični napad. To si izmislio, promrmljam jedva kroz rafal cereka, a Robert je, smijući se još glasnije, uspio odgovoriti da se tako nešto ne može izmisliti, a da ima i svjedoke.

Konobarski hipotalamus mi je donosio ćevape, a ja izvadim mobitel, makar i isključen, da nešto kao vidim, samo da suspregnem smijeh. Kad je spustio tanjir pred mene, vratim telefon u džep. Ćevapi su bili odlični, luk svjež i sitno nasjeckan, lepinja dobro namočena. Najviše mrzim kod ćevapa ako je lepinja suha, kad je teško i zalogaj progutat. Poslije ručka, naručim pivo i zapalim cigaretu. Moram Robertu poslati SMS. Nas dvojica smo imali običaj jedan drugom u porukama slati dosjetke, igre riječi i kalambure, što je naposljetku preraslo skoro u malu opsesiju. Robert je jedanput rekao da je Marko Vešović u nekom eseju napisao da je njemu najveći motiv za pisanje bio kad Sidran napiše dobar stih, pa hoće i on, a da se tako mi ubismo u smišljanju što boljeg SMS fola, s tim da si najnabrijaniji nakon što onaj drugi bljesne. SMS i jest pjesnička forma, govorio je on, digitalni mikrosonet ili haiku, s tačno određenim brojem znakova, karaktera ili, što Hrvati kažu, *slovnih mjesta*. Prije desetak dana, Robert mi je šibnuo zbilja genijalan kalambur; napisao je samo: *KVAZI Husrev-begova medresa*. To je jebeno remek-djelo. U SMS-u je, i to kratkom, sve ono što Grk nije u stanju da kaže ni u

deset doktorata. Sve je tu: u tri-četiri riječi je i rugalica lokalnom polemičkom stilu s inflacijom termina tipa *kvazi*, i neumjesnom adoriziranju institucija tipa medrese, koje se u Sarajevu, u poslednjih petnaest godina, proglašavaju *univerzitetima-prije-univerziteta*, kô zatvori kod komunista, jebôte, a povrh svega tu je suptilno rimovano ismijavanje svakog institucionalnog herojstva, gdje onaj što je, kao, junak (famozni prefiks *gazi*), ispada lažnjak, kvazi. Fakat kô pjesma. Teško je to nadmašit. Poslao sam mu u međuvremenu nekoliko poluuspjelih caka, ali ni ja nisam bio zadovoljan. Ni ova sad šala nije bila posebno dobra, no kontekst ju je činio dostojnom slanja. Napisao sam Robertu, znajući da ga zanima kako mi je na Vlašiću: *GRKI su tamo zalogaji hljeba*.

Čim sam poslao poruku, i ja sam dobio jednu, onaj izvještaj, ko me je zvao dok mi je telefon bio isključen. Tri propuštena poziva, sva tri od Grka. Lud tip, skroz. Brže-bolje opet isključim mobitel, pa mahnem debeljku da naplati.

Rano mi je natrag u hotel, a nisam zapravo još pošteno ni prošetao, pa se krenem penjati prema skakaonici. Malo iza ćevabdžinice počinjala je relativno blaga strmina, barem u poređenju sa ostalim u okolini. Zimi je to, očito, skijaška staza, vjerovatno za djecu i početnike. Rijetka i niska trava bila je prošarana žutim i purpurnim poljskim cvijećem.

Bilo je tiho i neočekivano pusto. Penjao sam se brzo i pri vrhu sam se već zadihao. Nisam više bio direktno ispod skakaonice. Izišao sam na uski asfaltni put oko kojeg su bile načičkane vikendice. Ova cesta se spiralno, poput iskrivljenog prstena, spuštala prema dolini u kojoj su bili hoteli. Dolje sam jasno razaznavao i Karganovog sivog monstruma i moj hotel *Kristal*; umjesto da silazim niz sklisku travnatu nizbrdicu, polako ću prošetati putem. Zbog šetnje sam, kao, i izišao, makar sam već žalio što od onog debelog dolje nisam tražio još jedno pivo.

Zapalim cigaretu. Volim te hodajuće cigare, koje uvijek kao da intenziviraju uživanje u šetnji. Cigarete zapravo, bar za mene, i jesu nešto što pojačava doživljaj, kakav god doživljaj bio. Najviše, mislim, i pušim zbog takvog njihovog efekta.

Gotovo sve vikendice su djelovale napušteno. U dvorištima nije bilo automobila, drveni kapci na prozorima bili su spušteni, dim se nije dizao iz dimnjaka. Nije ni čudo, ovo rano proljeće, kad skijanja više nema, a još je hladno, vjerovatno je za Vlašić najgori period. A uostalom, ni vikend još nije počeo.

Možda baš zato što su bile prazne, sve te vikendice više su izgledale kao razglednička potemkinovska kulisa nego kao prave kuće. Kao da je nekad neko putovao brzim vozom kroz Alpe, gledajući kroz prozor u pauzama mamurnog dremeža, nesiguran da li zaista gleda stvarni pejzaž ili samo sanja, a onda, godinama kasnije, po sjećanju, načinio repliku u magnovenju viđenog ili odsanjanog alpskog sela. Drveni krovovi na dvije vode što se lome pod jako oštrim uglom, dekoracije na fasadama koje bi trebalo da sugerišu kako su kuće od betona i cigle zapravo planinske kolibe ili daščare, saksije s cvijećem na balkonima – sve to je stvaralo taj neki *Truman Show* efekat.

Prepješačio sam sigurno više od kilometra, a da nisam vidio ni žive duše. Uska cesta se poslije jedne oštre okuke spajala sa širokim magistralnim putem. Dvjestotinjak metara niže bila je velika žuta novogradnja, koju sam već vidio iz Grkovog auta kad smo se približavali hotelu, zgrada koja se gabaritima više uklapala u grad nego u vikendaško naselje, a ispred koje je stajala velika tabla s natpisom *Apartmani na prodaju*. Petsto metara nadesno od nje bio je hotel *Kristal*. Silazeći desnim rubom ceste, mimoišao sam se s dva automobila. A negdje na pola puta između okuke i žute zgrade, vidio sam mlađu ženu s plastičnim kesama u obje ruke kako